

» Når jeg tænker på hjemstavnsbegrebet, så refererer det til et sted, man en gang havde så grueligt travlt med at komme af sted fra. Noget, der begrænsede ens muligheder.

Hans Edward Nørregaard-Nielsen

»Der er et sted, man er henne fra«

Kunsthistoriker Hans Edward Nørregaard-Nielsen om hjemstavns rolle i kunsten og hvorfor en dansk kulturkanon var nødvendig.

Af Lotte Lund og Jens Frimann Hansen

HJEMSTAVN: Hjemstavnsfølelse forudsætter et vældigt opbrud som eksempelvis krig og urbanisering.

Ja, længslen efter hjemstavnen kan lige frem være dødelig. Som det første i en samtale om hjemstavns betydning i kunsten bringer kunsthistoriker og formand for bestyrelsen i Ny Carlsberg Fondet, Hans Edward Nørregaard-Nielsen, den såkaldt schweiziske syge op.

Den blev først beskrevet af den schweiziske læge J. Hofer i en afhandlingens *Disseratio Medica De Nostalgia*, oder Heimwehe i 1688. Lægen beskrev den hjemve schweizere i udlandet følte og han skabte i den forbindelse kunstordet nostalgi – sammensat af det græske *nostos* »hjemkomst« og afledningen af *algos* »smerter«. Det vi også kender som hjemve.

Nørregaard-Nielsens egen definition af hjemstavnsfølelse, er heldigvis ikke noget man behøver at dø af. Den består af de mange ting, et rodsammen af begreber og påvirkninger og udfordringer, som bevidst eller ubevidst har præget ens personlighed.

- Noget af det er man opmærksom på. Noget vender man tilbage til. Når jeg tænker på hjemstavnsbegrebet, så refererer det til et sted, man en gang havde så grueligt travlt med at komme af sted fra. Noget, der begrænsede ens muligheder. Så kommer man væk fra det, og det er glimrende. Hjemstavnen begynder så at definere sig, fordi den viser en modsætning til det sted, man er. Og man bliver af hjemstavnsfølelsen bearbejdet af et nærvær i øjeblikket og en tilbagevenden til et land, som man ikke har råd til at slippe, reflekterer Hans Edward Nørregaard-Nielsen.

Det fornægter sig ikke i hans sprogtone, at han er fra Jylland. Vi sidder i Ny Carlsberg Fondets smukt renoverede modelokale i Brolæggerstræde i det indre København. Det var her brygger Jacobsen grundlagde sit bryggeri og bryggede den første danske pilsner. I dag er bygningen gennemrenoveret med respekt for stedets historie. For en dansker er dette et lokale, hvor man bliver sin identitet bevidst som man sidder behageligt uformelt over en kop

kaffe blandt værker af førende danske kunstnere gennem tiden og det bedste af dansk design – fra kaffekoppen til møbler og lamper, tæpper, indretning. Hans Edward Nørregaard-Nielsen sidder over for i strikswear og ryger Queens.

Siden 1700-tallet og romantikken har hjemstavnen spillet en vigtig rolle både i kunsten og det politiske. Hans Edward Nørregaard-Nielsen peger på guldalderen som den første danske hjemstavnsbevægelse. Guldalderen opstod i lighed med Biedermeier i Tyskland i forlængelse af Wienerkongressen i 1815, der ordnede de politiske forhold i Europa efter Napoleonskrigene. Napoleonskrigene havde ført til et vældigt opbrud i Europa, nu gjaldt det at sikre fred og ro. Nye grænser blev trukket. Rusland fik Finland, Sverige fik Norge, og man diskuterede seriøst om det lille danske rige, der for nyligt havde oplevet en statsbankerot, ville gå i opløsning.

Det var en tid for danskerne at se indad.

- Kunsten havde mindet os om Rom, om søjler og templer. Så er der nogen, der siger, nok er nok. Vores danske landskaber er mindst lige så gode. På denne tid begyndte mange danskere at forberede sig på det uundgåelige nederlag i 1864, hvor vi mistede to tredjedele af vores land, endda vores mest frugtbare landbrugsland, til Preussen. Efter dette tab begynder man at inddæmme søer, og som noget meget smukt går man i gang med at restaurere alle landets kirker. Man ligger et jernbanenet, der vender mod vest, mod Esbjerg og nye markeder i England, fordi man ikke længere vil handle med tyskerne. Kirkerne bliver det nye Dannevirke. Hjemstavn bliver et fælles projekt og man fastholder den danske identitet, fortæller Hans Edward Nørregaard-Nielsen.

- Kunsten griber trenden fra Europa og lader den ud-

Hans Edward Nørregaard-Nielsen foran en flok »Kaniner med hjerte«. På en gang i sit rette element, i kunsten, og så alligevel ikke. For han vil allerhelst sidde ved Limfjorden med en skive hjemmebagt sønderjysk rugbrød med fårepølse. Kaninerne er af kunstneren Lars Ravn. Foto: Jens Frimann Hansen.

folde sig i Danmark, fortsætter han om sin beskrivelse af perioden.

Bekymret for kulturarv

I dag er Hans Edward Nørregaard-Nielsen bekymret for udviklingen og den danske kulturarv. Derfor gik han også med til at støtte tidligere kulturminister Brian Mik-

kelsens kulturkanon, som medlem af kanonudvalget for billedkunst.

- Der var behov for at stille nogle fixpunkter op, siger han og nævner Solvognen, som eksempel. Solen som motiv går gennem kunsthistorien i kraft af menneskets religiøse forhold til lyset og den ubetingede afhængighed af himmellegemet. Solen er tillige altid genstand for æstetisk fascination. Derfor kom den med. Men det ved mange almindelige danskere ikke, siger Hans Edward Nørregaard.

Det er en af grundene til at han oplever, at dansk kulturarv er i krise.

- Der er mange, jeg må lade være med at snakke med, fordi de ikke aner en skid om mine referencer, siger Hans Edward Nørregaard-Nielsen.

Han bemærker også, at Anders Fogh Rasmussen i sin hyldesttale til forfatteren Jens Smærup Sørensen,

da denne modtog De Gyldne Laurbær i 2008, spejlede sig i romanen »Mærkedage« og dens tema om opløsningen af den gamle bondekultur.

Fogh kaldte den udvikling uundgåelig, fordelagtig og ønskværdig. Han fortalte, hvordan hans bedstefar var landarbejder og med bilige statslån fik købt sit eget statshusmandsbrug. Her voksede faderen op. Der var ikke råd til at lade ham læse videre efter folkeskolen, men ved hårdt arbejde gik drømmen om at få en gård i opfyldelse. Modsat sin far fik Fogh chancen for selv at vælge sin vej og han blev familiens første akademiker.

Og den daværende statsminister var stolt over, at hans egne børn har taget det sidste skridt fra lokal til global ved dels at bosætte sig i udlandet, dels at beskæftige sig med internationalt orienterede aktiviteter. Siden interviewet har sønnen Henrik taget skridtet fuldt

ud og er blevet amerikansk statsborger.

- Jeg er ikke enig med Fogh. Jeg mener, vi har mistet noget, men ikke erstattet det med andet end en Ikea-kultur, hvor vi køber ind langs motorvejen. H.C. Andersen skrev »i Danmark er jeg født, her fra min verden går«. Han indså, at det ikke var nok at blive modtaget af dronningen, siger Hans Edward Nørregaard-Nielsen.

Selv har Hans Edward Nørregaard-Nielsen fastholdt sin hjemstavn i sine erindringsbøger, ikke mindst den første, »Mands minde«.

Den beskriver barneårene i det vestjyske, hvor han bliver født i 1945 og vokser op under beskedne kår med sine søskende, sin elskede sygeplejemor og en rar, men svag far, der er straffet for sin nazistiske fortid. Selv kalder han sine bøger for en tilstandsrapport. I øjeblikket skriver han igen om hjemegnen i Vestjylland og Limfjorden, der nu indgår som en del af den »rådne banan«.

Det er det område, der strækker sig fra Nordjylland ned langs den jyske vestkyst til Sønderjylland og derfra over det sydfynske øhav til Lolland-Falster og Bornholm, med andre de udkantsonråder i Danmark, hvor udviklingen er gået helt i stå.

-Jeg er noget. Jeg er mig selv, men jeg er især, som jeg er, fordi jeg er tilfreds med at være en lille forlængelse af noget, som jeg synes er på vej væk, som ikke er der mere. Det gør ingenting. Der kommer sikker noget bedre i stedet. Men som historiker føler jeg en lille pligt til at prøve at formulere, hvad det er og gøre det til ting, der i al fald forbliver som en erindring i landet. På samme måde som det er en erindring i mig. Der er ikke så meget man er, men der er et sted, man er henne fra.

HJEMSTAVN.COM

- Hjemstavn.com er et kulturprojekt, der i perioden 2010-2012 vil trække danske og europæiske kunstnere og teaterkompagnier til Helsingør for at udforske fortællinger og skæbner i Helsingør samt Fredensborg og Helsingborg.
- Frem til den officielle åbning i august 2010 vil Helsingør Dagblad løbende bringe en artikler om hjemstavnsbegrebets betydning i en globaliseret verden.
- Læs mere på hjemstavn.com.

Blå Bog: Hans Edvard Nørregaard-Nielsen

- Navn: Hans Edvard Nørregaard-Nielsen
- Født: 1946
- Uddannelse: Kunsthistoriker, mag.art.
- Erhverv: Formand for Ny Carlsbergfondets direktion, mag.art.
- Hjemstavn: Sønder Nissum, Vestjylland. Tilbragte vigtige ungdomsåre på Det Kongelige Opfostringshus i Hellebæk.
- Bopæl: København.
- Hans Edvard Nørregaard-Nielsen er uddannet kunsthistoriker fra Københavns Universitet i 1975. Han har skrevet en lang række bøger om dansk kunst. Dertil en række erindringsbøger med tidsbilleder fra sin opvækst. For bogen »Riber Ret« modtog han i 2002 boghandlernes forfatterpris De Gyldne Laurbær. Siden 1988 har han været formand for Ny Carlsbergfondets direktion. Nørregaard-Nielsen var med i udvalget for billedkunst i forbindelse med Kulturministeriets Kulturkanon fra 2006.